

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: พัฒนาการความสัมพันธ์ของคน สังคมและวัฒนธรรม ระหว่างเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(East Asia: Development of Peoples' and Socio-cultural Relations
between Northeast and Southeast Asia)

รศ. ดร. ดำรงค์ ฐานดี
ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เป็นที่ประจักษ์กันทั่วไปแล้วว่า ปัจจุบันมีความพยายามที่จะนำประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (East Asia) มารวมกันเป็นภูมิภาคที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุกมิติ โดยเรียกว่า ประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (East Asia Community) ประชาคมนี้จะเป็นการรวมเอาประเทศที่เป็นสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of the Southeast Asian Nations: ASEAN) หรือ อาเซียน จำนวน 10 ประเทศ กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Asia) 3 ประเทศ ได้แก่ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่นเข้าด้วยกัน อันจักทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในสหัสวรรษใหม่นี้

โดยแท้จริงแล้ว สังคมที่ตั้งอยู่ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสัมพันธ์ต่อกันมาช้านานนับตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพราะได้มีความเคลื่อนไหวของประชากร อารยธรรมและวัฒนธรรม สินค้าและบริการ รวมทั้งระบบการเมืองการปกครองระหว่างกันมานานหลายพันปี การเคลื่อนไหวของคน สังคม และวัฒนธรรมในบริเวณส่วนนี้ของโลกได้ปรากฏขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเมื่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับการเรียกขานว่า อินโดจีน นั่นหมายความว่า แถบอินโดจีนเป็นแหล่งที่วัฒนธรรมหลักของเอเชีย คือ วัฒนธรรมอินเดียทางทิศตะวันตกมาประสพกับวัฒนธรรมจีนที่เข้ามาทางทิศตะวันออก ก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองและกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้ว กลายเป็นวัฒนธรรมที่เด่นพิเศษดังเช่นทุกวันนี้

การเข้ามาของคนและวัฒนธรรมจากบริเวณทางตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมายังทางตอนใต้ (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ได้ปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดในราวคริสต์ศตวรรษที่ 10 เมื่อชาวจีนฮั่นได้เดินทางโดยเรือสำเภาเข้าไปยังดินแดนหมู่เกาะและผืนแผ่นดินใหญ่รวมทั้งได้โจมตีอาณาจักรพื้นเมืองด้วยกำลังและตั้งสังคมบนอินโดจีนบางส่วนให้เป็นรัฐบรรณาการของจักรวรรดิจีน ในขณะที่นักเดินทางของญี่ปุ่นและเกาหลีได้แล่นเรือมุ่งลงทางใต้เพื่อผูกสัมพันธ์ค้าขายกับดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน โดยนักโบราณคดีได้พบหลักฐานทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความเชื่อที่ว่า มีคนและวัฒนธรรมของชนชาวเกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เข้าสู่สังคมญี่ปุ่นในอดีต ส่วนในจีนและเกาหลีก็ปรากฏว่า มีการค้นพบหลักฐานซากโบราณที่มีถิ่นกำเนิดมาจากดินแดนทางอุษาคเนย์** เช่นกัน

เรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างสองภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงที่เพิ่งกล่าวถึงนี้เป็นประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องค้นหาข้อมูลหลักฐานเพื่อดูแบบแผนความสัมพันธ์นับตั้งแต่โบราณกาลมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแบบแผนความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัยอันเป็นผลมาจากปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้นักวิชาการบางคนให้ความสนใจศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ของการพัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกันน้อย เพราะอาจคิดว่า ไม่มีความเชื่อมโยงในแต่ละยุคสมัย พวกเขาจึงให้ความสนใจเจาะลึกศึกษาเฉพาะช่วงหรือยุคใดยุคหนึ่งอย่างละเอียด แต่ผู้เขียนกลับมีความคิดเห็นว่า น่าจะมีความเชื่อมโยงติดต่อกันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างทั้งสองภูมิภาคตลอดช่วงเวลาจากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยพื้นฐานที่คล้ายกัน นั่นคือ สัตว์และวัฒนธรรมข้าว ก่อให้เกิดเป็นความผูกพันและการผสมผสานกันแม้จะไม่กลมกลืนกลายเป็นเนื้อเดียวกันก็ตาม

บทความนี้จะได้นำเสนอรูปแบบของการพัฒนาการความสัมพันธ์ของคน สังคมและวัฒนธรรมระหว่างสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ ยุคโบราณจนถึงต้นคริสตกาล ยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก และญี่ปุ่น ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงสิ้นสุดสงครามเย็น และยุคปัจจุบัน อีกทั้งจะวิเคราะห์ถึงอัตลักษณ์และการความตระหนักในสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชนของทั้งสองภูมิภาคด้วย

1. รูปแบบความสัมพันธ์

1. รูปแบบความสัมพันธ์ในยุคโบราณ

ยุคนี้ครอบคลุมห้วงเวลายาวนานนับตั้งแต่มนุษย์โบราณ (Homo erectus) ที่ได้อุบัติขึ้นทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (มนุษย์ปักกิ่ง) และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (มนุษย์ชวา) เมื่อราว 700,000 ปีมาแล้ว ไปจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยเป็นยุคแรกเริ่มก่อร่างสร้างเป็นสังคมขึ้น แต่ขอบเขตชนชาติสมัยยังไม่ได้รับการขีดเส้นแบ่งเป็นแต่ละสังคมอย่างชัดเจน

ศูนย์กลางของอำนาจที่ปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำฮวงโหและบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุได้เกิดขึ้นและพัฒนากลายเป็นอาณาจักรขนาดใหญ่เมื่อราว 2,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช ในขณะที่ชุมชนโดยรอบศูนย์กลางต่างมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาด้วยการแย่งชิงอำนาจจากศูนย์กลาง หรือถูกชนภายนอกเข้ารุกราน การอพยพย้ายถิ่นจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ในกรณีของเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีการอพยพจากที่ราบลุ่มภาคกลางและภาคเหนือของจีนไปสู่คาบสมุทรเกาหลีและหมู่เกาะญี่ปุ่นอันเป็นผลมาจากสงครามระหว่างเผ่าและการแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และสงบสุขกว่า ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับชนบางกลุ่มที่เคลื่อนย้ายลงไปทางใต้ผ่านอาณาจักรน่านเจ้าเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม ทั้งคาบสมุทรเกาหลีและญี่ปุ่นรวมทั้งบริเวณสุวรรณภูมิต่างก็มีชนดั้งเดิมอาศัยอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว ชนแต่ละกลุ่มได้อาศัยอยู่รวมกันตามชาติพันธุ์ของตนเป็นหย่อมๆ ในบริเวณที่กว้างใหญ่ไพศาลตามที่ราบลุ่มของแม่น้ำอิระวดี แม่น้ำเจ้า

พระยา แม่น้ำโขง และแม่น้ำแดง และตามที่ราบลุ่มเชิงเขาทั่วทั้งภูมิภาค นอกจากนี้ การอพยพได้ลงไป ยังแหลมมลายูและเข้าสู่เกาะน้อยใหญ่ในภาคพื้นสมุทรที่เรียงรายตัวระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกและ มหาสมุทรอินเดีย

ในช่วงเวลาก่อนหน้าการก่อกำเนิดของอารยธรรมลุ่มน้ำฮวงโหและสินธุเล็กน้อยได้มีกลุ่มพราน ทะเลที่มีคุณลักษณะทางกายภาพนี้กรอยด์และตัวเล็ก เรียกว่า Negrito เดินทางลัดเลาะตามชายฝั่ง มหาสมุทรอินเดีย บางส่วนขึ้นไปทางเหนือสู่ลุ่มน้ำสินธุ ในขณะที่บางส่วนล่องเรือต่อมายังปลายแหลม มลายูและหมู่เกาะต่างๆ ของภาคพื้นสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้อาศัยอยู่ตามชายฝั่งและป่าดงดิบ ทั่วไป นอกจากนี้ บางกลุ่ม (จำนวนไม่มากนัก) เดินทางขึ้นไปอาศัยอยู่ในไต้หวัน และบางส่วนของที่ราบ ลุ่มภาคกลางของจีนและญี่ปุ่น คนพวกนี้ถือได้ว่าเป็นชนเผ่าดั้งเดิมในภาคพื้นสมุทรของอุษาคเนย์ ต่อมา ชาวอินเดีย โดยเฉพาะพวกตราวิเดียนและชาวทมิฬที่ถูกพวกอารยันรุกรานต่างเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ ร่วมกับชนพื้นเมืองและกลุ่มที่อพยพลงมาจากผืนแผ่นดินสุวรรณภูมิ ประชากรเหล่านี้อาศัยอยู่กันเป็น กลุ่มๆ ตามชาติพันธุ์ของตนเอง มีภาษาพูด ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และมีลัทธิความเชื่อเป็นของ ตนเอง แม้จะมีการแต่งงานระหว่างเผ่าบ้างก็ตาม แต่ก็ยังคงธำรงเอกลักษณ์ของชนเผ่าของตนเรื่อยมา ทำให้จำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีกว่า 700 กลุ่ม ก่อให้เกิดมีความหลากหลายทาง เชื้อชาติและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

จากชนเผ่าดั้งเดิมแต่ละกลุ่มมีจำนวนไม่มากนัก และมีความแตกต่างกันทางด้านสังคมและ วัฒนธรรม แม้ส่วนใหญ่จะยึดถือลัทธิผีหรือวิญญาณ แต่ก็ไม่มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้ไม่สามารถใช้ เชื่อมโยงระหว่างกันได้ เมื่อศาสนาฮินดูได้ถูกนำเข้ามาโดยผู้อพยพชาวอินเดีย อิทธิพลของฮินดูก็ได้ แพร่กระจายกลายเป็นเสาหลักของความเชื่อของชาวพื้นเมืองควบคู่ไปกับลัทธิความเชื่อถือของผู้คนบน ผืนแผ่นดินใหญ่ของอุษาคเนย์ด้วย ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนากลายเป็นกรอบหลักของการดำเนิน ชีวิตประจำวัน การแพทย์ ดาราศาสตร์ กฎหมาย ระบบการเมืองการปกครอง รวมทั้งโหราศาสตร์และ พิธีกรรมของชนชั้นปกครอง (สุลต่านและราชสำนัก)

ในขณะเดียวกัน ชนมองโกลอยด์ที่มีวัฒนธรรมข้าวเป็นพื้นฐานจากจีนได้ล่องไหลลงไปทางใต้ สู่ดินแดนเอเชียอาคเนย์ ส่วนชาวจีนฮั่นใต้ใช้อิทธิพลทางการทหารและการเมืองเข้าครอบงำเวียดนาม และผนวกดินแดนโดยรอบให้เป็นรัฐบรรณาการ ต่อมา มีชาวจีนฮั่นอพยพไปสู่อุษาคเนย์เป็นระลอกเพื่อ อาศัยอยู่ตามท่าเรือสำคัญๆ และเมืองตามปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางสายไหมทางทะเล (การค้า) ระหว่าง จีน ผ่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่อินเดียและอาหรับ การค้าขายในยุคนั้นเป็นระบบการแลกของต่อ ของ ส่วนการสะสมทุนเป็นแบบดั้งเดิม โดยทรัพย์สินที่ได้มาจะใช้ในการสร้างศาสนสถาน ใช้จ่ายในงาน พิธีกรรม และสร้างปราสาทราชวังอย่างยิ่งใหญ่อันเป็นการแสดงถึงพลังอำนาจของศูนย์กลางการเมือง การปกครอง อนึ่ง การเข้ามาของชนจีนได้นำขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมจีนเข้ามาปฏิบัติใช้ ในชีวิต ประจำวัน ดังนั้น ด้วยอิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เหนือกว่าชนพื้นเมือง ทำให้อิทธิพล ของชาวจีนก่อตัวและมีมากขึ้นเรื่อยๆ ในดินแดนอุษาคเนย์

ส่วนชาวยุโรปและอาหรับนั้นได้ติดต่อกับชาวยุโรปอินเดียมานานนับตั้งแต่สมัยโรมันและได้ติดต่อ

กันมากขึ้นในตอนต้นคริสตศตวรรษที่ 15 ชาวยุโรปได้เดินทางผ่านเข้ามาทางอินเดีย และเดินทางต่อสู่ทะเลจีนใต้ ในช่วงนี้เองที่อุษาคเนย์ถูกเรียกว่า “อินโดจีน” เพราะชาวยุโรปมองเห็นว่า ดินแดนแถบนี้เป็นบริเวณที่วัฒนธรรมอินเดียมาประสมกับวัฒนธรรมจีนและผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลงตัว หนึ่งในช่วงเวลาใกล้เคียงกันศาสนาอิสลามก็ได้เคลื่อนเข้าสู่อินเดียและภาคพื้นสมุทรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ครอบงำอิทธิพลของศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา ก่อให้เกิดเป็นรัฐอิสลามบนคาบสมุทรมาลายูและอินโดนีเซีย อีกทั้งได้กระจายเป็นหย่อมๆ ทั่วไปในอุษาคเนย์

เกาหลีและญี่ปุ่นติดต่อกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจำกัด ส่วนใหญ่จะผ่านทางจีนในด้านการค้า

2. รูปแบบความสัมพันธ์ยุคล่าอาณานิคม

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ครอบงำยุโรปตะวันตก ส่งผลให้ชาติฝรั่งทั้งหลายต่างแย่งชิงเพื่อเข้ายึดครองดินแดนด้อยพัฒนาแถบเอเชียอาคเนย์เป็นอาณานิคม จากนั้นกระบวนการตูดึงความมั่งคั่งไปสู่ยุโรปได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อิทธิพลของชาวยุโรปได้ทำลายระบบการค้าตามเส้นทางสายไหมทางทะเลของจีนสู่อินเดียและอาหารบอยอย่างสิ้นเชิง ชาวจีนจึงจำเป็น ต้องโอนทักษะในการเดินเรือ ทักษะทางด้านการค้ากับชนพื้นเมือง และความมั่งคั่งแถบท่าเรือและช่องแคบไปสู่มือของชาวยุโรป ในขณะเดียวกัน ชาวยุโรปได้สร้างความแตกแยกในหมู่กลุ่มชาติพันธุ์ด้วยระบบ “แบ่งแยกและปกครอง” เพื่อสร้างความภักดีของกลุ่มที่ปกป้องผลประโยชน์ให้กับตนโดยแลกกับผลประโยชน์อันน้อยนิดจากผู้เป็นนาย ในขณะเดียวกันเจ้าอาณานิคมได้นำกรรมกรชาวจีนและอินเดียเข้าไปทำงานและอาศัยอยู่ในอาณานิคมของตนเป็นจำนวนมาก และเมื่อรวมกับผู้ย้ายถิ่นก่อนหน้าของยุคนี้ทำให้ประชากรชาวจีนและอินเดียโพ้นทะเลมีจำนวนเกือบเท่ากับชนพื้นเมือง ดังเช่น มาลายู สิงคโปร์ พม่า และอาศัยกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่แถบอินโดจีนของฝรั่งเศส ไทย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ก่อให้เกิด “เมืองจีน” (China town) ขนาดย่อมขึ้นตามเมืองใหญ่ทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เพราะคนจีนโพ้นทะเลจะประกอบอาชีพทางพาณิชย์กรรมและเป็นผู้ประกอบการเป็นหลัก อันเป็นผลมาจากการกีดกันมิให้ถือครองที่ดินอย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์กับบ้านเกิดก็ยังคงเป็นไปอย่างสะดวกและต่อเนื่องด้วยการเชื่อมโยงของสมาคมลับที่ทำหน้าที่รับส่งข่าวสารและเงินทองไปยังครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเมืองจีน

ในยุคนี้ ญี่ปุ่นได้เปิดประเทศในสมัยจักรพรรดิเมจิและสร้างพลังอำนาจทางการทหารขยายอิทธิพลเหนือเกาหลี จีน และต่อไปยังอุษาคเนย์ด้วยการสร้างเป้าหมายร่วมในการจัดจักรวรรดินิยมยุโรปออกไป และแทนที่ด้วยแนวร่วมเป็นวงไพบูลย์แห่งเอเชีย ชาวญี่ปุ่นจึงเดินทางเข้ามาสำรวจ อาศัยอยู่ และขับไล่ชาวยุโรป กลายเป็นผู้ปกป้องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงแรก เป็นเสมือนอสุรกายในภายหลังเพราะญี่ปุ่นกอบโกยผลประโยชน์ไปมากมายยิ่งกว่าเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสเสียอีก รวมทั้งนำไปสู่การแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายของชนพื้นเมืองที่ส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับการกระทำของญี่ปุ่น ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าญี่ปุ่นจะเข้าครอบครองบ้านเมืองของตนต่อไป ไร้วิแววว่าจะได้รับเอกราชดังที่ประสงค์ จึงตั้งแนวร่วมต่อต้านทั้งญี่ปุ่นและชาวยุโรป

ในยุคนี้ เกาหลีไม่มีความเกี่ยวข้องกับอุษาคเนย์เพราะตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น

3. รูปแบบความสัมพันธ์ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

เจ้าอาณานิคมยุโรปได้กลับเข้ามาครอบครองอุษาคเนย์อีกครั้งภายหลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ในขณะที่โลกได้เพิ่มปัจจัยความแตกแยกในด้านลัทธิการเมืองอีกปัจจัยหนึ่งนำไปสู่สงครามใหญ่ในเอเชีย นั่นคือ สงครามเกาหลีและสงครามเวียดนามท่ามกลางความปิดยัณตีในช่วงเวลาสั้นๆ ที่ได้รับเอกราชจากมหาอำนาจชาวยุโรป แต่อิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวยุโรปยังคงอยู่เพราะได้สร้างสมการพึ่งพาความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการพัฒนาโดยผ่านทางการศึกษาที่บุตรหลานของชนชั้นสูงได้เรียนจบจากมหาวิทยาลัยในยุโรปและนำวิทยากรกลับมาปรับใช้ในสังคมของตน ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับความนิยมญี่ปุ่นที่ย้ายาชาตินิยมและการสร้างการพึ่งพาตนเองในการพัฒนา ทำให้แนวคิดในการสร้างชาติในอุษาคเนย์มีความหลากหลายและเต็มไปด้วยปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ

เนื่องจากการกำหนดอาณาเขตของชาติใหม่ที่รวมเอาชนหลายกลุ่มที่มีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดปัญหาในการบูรณาการของการเป็นรัฐ-ชาติที่น่าจะมีเอกลักษณ์เฉพาะและมีแนวคิดร่วมแม้ไม่จำเป็นที่จะต้องให้กลายเป็นเนื้อเดียวกันก็ตาม จึงทำให้เกิดการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจและเอกราชของชนแต่ละกลุ่ม ในกระบวนการนี้ การจัดกลุ่มชาติพันธุ์อื่นด้วยกำลังจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มเพื่อให้โอบรับวัฒนธรรมของชาติ (ใหม่) จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่า ethnocide

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของจีนนำไปสู่การอพยพครั้งใหญ่ของชนชั้นกลางและชนชั้นสูงออกสู่ดินแดนอุษาคเนย์ ต่อมามีการขจัดคนจีนออกจากประเทศแถบอินโดจีน และปัญหาข้อขัดแย้งทางเชื้อชาติในพม่า มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ทำให้การอพยพต่อไปยังประเทศที่สามเกิดขึ้น กลายเป็นโศกนาฏกรรมของมนุษยชาติที่ชีวิตมนุษย์ต้องมาสังเวทและความทุกข์ทรมานเกิดขึ้นเพราะข้อขัดแย้งโดยฝีมือมนุษย์ด้วยกันเอง อนึ่ง ในยุคนี้ชาวอุษาคเนย์มองจีนแผ่นดินใหญ่ในแง่ที่เป็นภัยคุกคามเพราะจีนส่งออกลัทธิคอมมิวนิสต์ไปทั่วโลก

ในยุคนี้ ชาวยุโรปและอเมริกาเดินทางออกจากเอเชียอาคเนย์ สูญสิ้นเกียรติยศศักดิ์ศรีที่ต้องพ่ายแพ้สงครามแก่คนพื้นเมือง ในทางตรงกันข้ามญี่ปุ่นกลับมามีความยิ่งใหญ่ด้วยการสร้างแนวร่วมทางเศรษฐกิจตามแผนการพัฒนาแบบห้าปีนำพาเอเชียไปสู่ความมั่งคั่งภายใต้การนำของญี่ปุ่น การทุ่มเทต่อเป้าหมายดังกล่าวก่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบว่า ญี่ปุ่นเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มองเห็นชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเพียงเครื่องมือให้เกิดความสำเร็จดังกล่าวขึ้น ญี่ปุ่นจึงพยายามแก้ไขด้วยการใช้ความสัมพันธ์ทางการทูตเชิงวัฒนธรรม (soft power diplomacy) ร่วมกับการให้ความช่วยเหลือหลายหลายรูปแบบ ทำให้อิทธิพลของญี่ปุ่นมีเหนือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกครั้ง ในขณะที่เกาหลียังคงมีปัญหาบนคาบสมุทรเกาหลี อีกทั้งอยู่ในห้วงการเริ่มต้นพัฒนาประเทศ

การจากไปของชาวยุโรปได้ทิ้งทรัพย์สิน สมบัติและเทคโนโลยีให้แก่ชาวจีนโพ้นทะเลที่ซึ่งคนจีนบางส่วนหันไปโอบรับวัฒนธรรมทางการผลิตและเทคโนโลยีทางพาณิชยกรรมของอดีตเจ้าอาณานิคม ส่งผลให้การผลิต การค้า การเงินการธนาคาร และการกระจายสินค้าตกอยู่ในมือของผู้ประกอบการชาว

จีนโพ้นทะเล อันเป็นการสร้างความมั่งคั่งให้แก่คนเหล่านี้อย่างรวดเร็วและมากมาย นอกจากนี้ “ชาวอุซาคเนย์ใหม่” (ลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเล) ได้เข้าสู่ตลาดแรงงานฝีมือ เช่น หมอ วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ อาจารย์มหาวิทยาลัย รวมไปถึงข้าราชการ และนักการเมืองในประเทศไทย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ยกเว้นในมาเลเซียและอินโดนีเซียที่มีกฎหมายกีดกันมิให้คนเหล่านี้เข้าสู่อาชีพทางการเมือง และการปกครองได้อย่างเท่าเทียมกับชนพื้นเมือง

4. รูปแบบความสัมพันธ์ยุคปัจจุบัน

โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่คนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้และเทคโนโลยีได้ง่ายเพียงปลายนิ้วสัมผัส ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงต่อมวลมนุษยชาติที่สามารถพัฒนาตนเอง สังคม และเศรษฐกิจให้ก้าวไกล ในขณะที่เดียวกัน ยุคสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง (ยกเว้นบนคาบสมุทรเกาหลี) ทำให้การเคลื่อนย้ายคน สังคม และวัฒนธรรมกระทำได้ง่ายโดยปราศจากการขวางกั้นจากปัจจัยด้านลัทธิการเมือง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรในสังคมอุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่งที่สะดวกและราคาถูกลง รวมทั้งการพัฒนาท้องถิ่นห่างไกลได้รับความสำเร็จระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความโดดเดี่ยวลง สถานการณ์เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้โลกใกล้ชิดและพึ่งพากันได้ในทุกมิติ อย่างไรก็ตาม ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยียังคงมีปรากฏให้เห็น ก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากยุคก่อนหน้าอย่างเห็นได้ชัด

คนงานไร้ฝีมือนับล้านจากอุซาคเนย์เดินทางไปทำงานตามโรงงานและในครัวเรือนในญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮองกง เกาหลีใต้ และจีน ในขณะที่ผู้ประกอบการและช่างฝีมือของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือก็เข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับผู้ประกอบการชาวจีนโพ้นทะเล ส่งผลให้สถานภาพของคนจีนโพ้นทะเลในมาเลเซียและอินโดนีเซียดีขึ้นเพราะจีนซึ่งกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่สองของโลกได้ใช้เป็นสะพานเชื่อมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศเหล่านี้

เกาหลีใต้ซึ่งเป็นผู้มาทีหลังและไร้รากฐานการเชื่อมโยงกับอุซาคเนย์เมื่อเทียบกับจีนและญี่ปุ่น ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องผูกสัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทุ่มเทการลงทุนและการค้ารวมทั้งพยายามตั้งตัวเป็นผู้นำ (หรือผู้ประสานงาน) ผูกสัมพันธ์กับอาเซียนจนกลายเป็น ASEAN plus Three ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเสนอตัวเชื่อมโยงกับจีนและญี่ปุ่นสร้างกลุ่ม East Asian Community ขึ้น แต่ก็ได้รับความร่วมมือเชิงการแข่งขันจากมหาอำนาจญี่ปุ่นและมหาอำนาจจีนที่ต่างก็ต้องการเป็นผู้นำกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน อย่างไรก็ตามเกาหลีใต้ได้ประสบผลสำเร็จในการใช้สินค้าทางวัฒนธรรม นั่นคือ กระแสเกาหลี (Korean wave) เข้าสู่ประเทศของทั้งสองภูมิภาค ทำให้เกาหลีเป็นที่น่าจับตามองจากประชาคมนานาชาติถึงศักยภาพในด้านการพัฒนา คุณภาพของสินค้า และความแข็งแกร่งทางด้านวัฒนธรรมไม่ด้อยไปกว่าญี่ปุ่นและจีน

2. อัตลักษณ์ของชนในแต่ละภูมิภาค

อัตลักษณ์ของชาวญี่ปุ่น เกาหลี และจีนมีอย่างโดดเด่นโดยแสดงออกในด้านรูปลักษณ์ที่บ่งชี้ชัดถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมของตนอย่างชัดเจนแม้ว่าลักษณะทางกายภาพจะคล้ายคลึงกัน

ก็ตาม คนญี่ปุ่นจะตระหนักถึงความเป็นเอกพันธ์ (homogeneity) ที่ผู้คนจะกล่าวว่า พวกเขาเป็นคนเผ่าพันธุ์เดียวกัน เหตุผลที่ระบุดังนั้นก็เพราะความโดดเด่นของหมู่เกาะญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่ห่างจากผืนแผ่นดินใหญ่ อีกทั้งมีนโยบายการปิดประเทศไม่ติดต่อกับชาติใดเป็นเวลานานกว่า 250 ปี ยังผลให้ผู้คนดั้งเดิมและผู้อพยพมาจากตอนกลางของจีน รวมทั้งที่อพยพจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผสมผสานกลมกลืนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน พวกเขาได้สร้างกฎระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม และความรักชาติบ้านเมือง ตลอดจนภาษาพูด ภาษาเขียน และลัทธิความเชื่อที่ได้หลอมรวมให้เป็นของญี่ปุ่นแม้ว่าจะหยิบยืมมาจากต่างชาติต่างเผ่าพันธุ์บ้างก็ตาม จนมีการกล่าวว่า ญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมที่เป็นเสมือนขนมคินทาโรที่ไม่ว่าจะตัดผ่าตรงไหนก็จะมีลักษณะเหมือนกันทั้งสิ้น ญี่ปุ่นมีสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นญี่ปุ่น เช่น ชุดกิโมโน อาหารซูชิ เหล้าสาเก มวยปล้ำ ภูเขาไฟฟูจิ เป็นอาทิ ในขณะที่สังคมมีความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมและทุกคนรักษากฎระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด อีกทั้งมีจิตใจเด็ดเดี่ยวและเฉียบขาด ในขณะที่การแสดงออกภายนอกนั้นจะนอบน้อมสุภาพ ดังคำกล่าวที่ว่า อ่อนนอกแข็งใน หรือเปรียบเทียบกับดอกเบญจมาศกับดาบซาโมไร (Chrysanthemum and the Sword)

คนเกาหลีก็ตระหนักถึงความเป็นเอกพันธ์ของชนชาติของตนเช่นกัน โดยได้เขียนประวัติศาสตร์ของชาติตนว่า ชนเผ่าตั้งกัสมอพยพเข้ามาอาศัยอยู่บนคาบสมุทรเกาหลีและสร้างบ้านเมืองขึ้นโดยเทพเจ้าต้นกุนเมื่อราว 5,000 ปีที่ผ่านมา ผู้คนหลอมรวมกันเป็นคนเกาหลีที่ยึดมั่นในชาติและพลังขับเคลื่อนให้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่องตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน เอกลักษณ์สำคัญของคนเกาหลีได้แก่ กิมจิ พุลโกกิ ชุดฮันบก และลัทธิคนทรง รวมทั้งอุดมการณ์ในยุคใหม่ที่เรียกว่า จิตวิญญาณเราทำได้ (Can-do spirit) ที่เห็นว่า ไม่ว่าจะคนเกาหลีต้องการจะทำอะไร ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะยากลำบากแค่ไหนก็ตาม คนเกาหลีจะต้องฟันฝ่าอุปสรรคให้บรรลุเป้าหมายให้จงได้

ส่วนจีนนั้น แทบจะไม่มีข้อสงสัยใดๆ ในการแสดงอัตลักษณ์ของความเป็นจีนให้โลกรู้ เพราะเป็นชาติที่มีอารยธรรมสูงส่ง (superior civilization) มานานหลายพันปีแล้ว และกลายเป็นแม่แบบของวัฒนธรรมของสังคมชนวิหะเลื่องทั้งปวง อนึ่ง เนื่องจากเป็นสังคมที่มีจำนวนประชากรมาก และได้เดินทางออกจากสังคมของตนด้วยสาเหตุนานัปการ เราจึงพบเห็นคนจีนอาศัยอยู่ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุษาคเนย์ที่มีการอพยพอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงก่อนคริสตกาลจนถึงยุคปัจจุบัน

เอกลักษณ์ที่สำคัญของคนจีนมีมากมาย นับตั้งแต่เครื่องแต่งกาย อาหาร แบบแผนการดำรงชีวิตตามลัทธิขงจื้อ ตลอดจนระบบการเมือง การปกครอง การแพทย์ ดาราศาสตร์ รวมทั้งตัวอักษรจีน จริงอยู่ที่จีนเป็นชาติที่มีชนต่างชาติพันธุ์อาศัยอยู่มากกว่า 56 เผ่าพันธุ์ แต่ชาวฮั่นมีจำนวนถึงร้อยละ 91 ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่รวมกันเป็นเผ่าๆ ดังนั้น วัฒนธรรมของจีนจึงมีรากฐานมาจากพวกฮั่นที่มีความแข็งแกร่ง และมีการปฏิบัติตามกันไปทั่วในบริเวณที่มีชาวฮั่นอาศัยอยู่

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ของชนในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมีความโดดเด่นและต่างมีวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ถือได้ว่า เป็นวัฒนธรรมที่มีความแข็งแกร่งและสามารถเจริญงอกงามในต่างแดนที่พวกเขาอพยพไปอาศัยอยู่ ทำให้สามารถชี้ชัดได้ง่ายว่า นี่เป็นจีน เป็นเกาหลี หรือเป็นญี่ปุ่น

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น อัตลักษณ์ของภูมิภาคไม่เด่นชัดแม้จะใช้สัญชาติตามรัฐ-ชาติเป็นตัวระบุแหล่งที่มาของบุคคลก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถดูได้ง่ายจากรูปลักษณ์ภายนอก ทั้งนี้เป็นเพราะมี

ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ (ethnic diversity) ทางด้านกายภาพ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และลัทธิความเชื่อ

จะเห็นได้ว่าชนแต่ละชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตของประเทศใหม่ (ในความหมายของรัฐชาติในยุคปัจจุบันภายหลังที่ได้รับเอกราช) นั้นยังคงยึดถือและปฏิบัติตามลัทธิธรรมเนียมของกลุ่มตน ในขณะที่วัฒนธรรมของชาติ (ที่ใช้เป็นตัวแทนของประเทศใหม่) มักเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นสูงที่อาศัยอยู่ในราชสำนักและในเมือง

กล่าวโดยสรุป มีการมองอัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แตกต่างกันไปตามทัศนะของกลุ่มนักวิชาการและคนทั่วไป อย่างไรก็ตาม คำว่า อินโดจีน (แทนคำว่าสุวรรณภูมิในอดีตกาล) เป็นคำเรียกขานอุษาคเนย์ที่ผู้คนทั่วไปมองเห็นในเชิงประจักษ์ และการมองในรูปของการเป็นกลุ่มอาเซียนนั้น เป็นมโนภาพที่ใช้เรียกกันในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ อัตลักษณ์ที่คนทั่วโลกกล่าวขวัญถึงชนและสภาพทางภูมิศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือ เป็นชนผิวเหลือง รูปร่างหน้าตาสวยงาม ตัวเล็ก มีชีวิตอยู่ในภูมิประเทศที่เป็นชายทะเล อาศัยอยู่ตามเกาะแก่งที่มีความสวยงาม อากาศอบอุ่น และมีป่าไม้เขียวขจี

3. ความตระหนักในสถานภาพทางสังคมวัฒนธรรม

1. ชนในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ มีความตระหนักในชาติพันธุ์ของตน โดยแสดงตัวตนออกถึงความเป็นคนจีน หรือคนเกาหลี หรือคนญี่ปุ่นอย่างเด่นชัด ในกรณีของจีนนั้น ชาวจีนมีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติและความสูงส่งของอารยธรรมของตนเองมาก พวกเขามีประวัติความเป็นมาอันยาวนานหลายพันปี บรรพบุรุษได้สร้างวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น กำแพงเมืองจีน โบราณสถานที่มีคุณค่ายิ่งมากมาย มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สูงส่ง และสร้างวัฒนธรรมด้านวัตถุ ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และความรู้ทางวิชาการมากมายหลายแขนง นอกจากนี้จักรพรรดิในอดีตได้ครอบครองบ้านเมืองด้วยหลักการเมืองการปกครองที่เป็นต้นแบบของชาติอื่นๆ อีกทั้งเป็นศูนย์กลางของครอบครัวนานาชาติ (family of nations) ที่มีรัฐบรรณาการตั้งอยู่รอบข้าง ดังนั้น ไม่ว่าคนจีนจะไปอาศัยอยู่ ณ ที่ใดก็จะปมเพาะวัฒนธรรมจีนให้เจริญรุ่งเรืองในดินแดนใหม่นั้นๆ

อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงความเป็นชาติได้รับการทำลายในช่วงตอนปลายของราชวงศ์ชิง ที่จีนถูกมหาอำนาจตะวันตกแผ่อิทธิพลเข้าไปครอบงำ ก่อให้เกิดการแตกแยกทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดเมื่อชนชั้นสูงและราชสำนักหันไปรับอิทธิพลของชาวยุโรป ในขณะที่พวกอันต่างต่อสู้ไต่ดินเพื่อยึดโยงความเป็นจีนให้คงอยู่ รวมทั้งผลักดันมิให้มีการค้าฝิ่น จึงนำไปสู่การจลาจลนับร้อยๆ ครั้งระหว่างชนชาวฮั่นกับผู้ปกครองแมนจู และเกิดสงครามฝิ่นกับอังกฤษ ปัญหาความแตกแยกได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นโศกนาฏกรรมต่อชาวจีนนับล้านเมื่อประเทศเกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายก๊กมินตั๋งกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ จนในที่สุด ชนชั้นต่ำก็ได้รับชัยชนะและนำประเทศไปสู่ความเป็นชนชาติจีนอีกครั้งตามนโยบายปฏิรูปและการปฏิวัติทางวัฒนธรรมของเหมา เจ๋อตุง

ในกรณีของชนชาติเกาหลี ชาวเกาหลีในอดีตมีความรู้สึกต้อยต่ำในสถานภาพของชาติตนเองเมื่อเทียบกับของจีนและญี่ปุ่น โดยจะยกย่องชนและวัฒนธรรมของชาติเพื่อนบ้านว่าดีเด่นกว่าของตนเอง อย่างไรก็ตาม ความเป็นเกาหลีก็ยังคงมีปรากฏอยู่อย่างเหนียวแน่นด้วยการยึดมั่นในบรรพบุรุษต้นกุนที่

สร้างชาติและธำรงความเป็นชาติท่ามกลางแรงกดดันจากมหาอำนาจรอบข้างที่ต้องการครอบครอง
เกาหลี อย่างไรก็ตาม เมื่ออิทธิพลของต่างชาติเข้าไปในเกาหลีมากขึ้นในตอนปลายของยุคอาณานิคมจักรโซ
ซอน คนเกาหลีก็แตกออกเป็นฝักเป็นฝ่าย กล่าวคือ กลุ่มนิยมญี่ปุ่น กลุ่มนิยมจีน กลุ่มนิยมฝรั่ง (รวมทั้ง
คริสต์ศาสนา) และกลุ่มชาตินิยม การต่อสู้ระหว่างกลุ่มจึงเกิดขึ้นอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง
กลุ่มซิริคและกลุ่มตงฮักในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19

การครอบครองอำนาจของเหล่าขุนนางที่ยึดมั่นในลัทธิขงจื้ออย่างเคร่งครัด ทำให้สังคมเกาหลี
หยุดนิ่งเพราะปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่จะก่อให้เกิดการสั่นคลอนอำนาจของเหล่าขุนนางชั้นสูง
อย่างไรก็ตามตั้งแต่ตอนกลางของยุคอาณานิคมจักรโซซอน สังคมเกาหลีก็ไม่อาจปิดกั้นการหลั่งไหลเข้ามา
ของอิทธิพลทางความคิดความเชื่อของโลกตะวันตก ทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศได้
หันไปนับถือคริสต์ศาสนาเป็นจำนวนมากเพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่ให้กับชีวิต หรือที่เรียกตัวเองว่ากลุ่ม
ซิริค ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มชาตินิยมที่ยึดมั่นชื่นชอบปรัชญาตะวันออกเพื่อใช้เป็นแนวทางในการผดุง
ความเป็นธรรมพยายามขจัดอิทธิพลต่างชาติออกไปจากคาบสมุทรเกาหลี หรือที่เรียกว่ากลุ่มตงฮัก จึง
เกิดการต่อสู้ทางการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศขึ้น จนกระทั่งเกาหลีตกเป็นอาณานิคมของ
ญี่ปุ่นในระหว่าง ค.ศ. 1910-1945

เกาหลีที่ได้สร้างเกียรติภูมิของชาติและขจัดความแตกแยกเมื่อประธานาธิบดีปัก จุงฮีนำลัทธิ
ชาตินิยมมาใช้ในการพัฒนาประเทศภายหลังที่เขาทำรัฐประหารในปี ค.ศ. 1961 และพยายามใช้พลัง
ภายในชาติร่วมกันผลักดันให้เกาหลีก้าวขึ้นเทียบเท่าประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย ความสำเร็จในการ
พัฒนานี้เองกลายเป็นเสาหลักที่ทำให้คนเกาหลีตระหนักถึงศักยภาพของชาติและรวมตัวกันเป็นหนึ่ง
อย่างเหนียวแน่น

การปิดประเทศญี่ปุ่นในยุคโตกุกว่าเป็นเวลานานก่อให้เกิดความตระหนักและการทบทวนว่า
คนญี่ปุ่นมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัจฉริยภาพเหนือชนชาติอื่น แต่เมื่อ
เปิดประเทศในยุคเมจิ คนญี่ปุ่นก็ตระหนักว่า ชาวตะวันตกมีความเจริญ ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและมี
อุดมการณ์ของการครอบครองความเป็นเจ้าอันเป็นผลมาจากการขยายตัวของลัทธิทุนนิยมในขณะที่
ญี่ปุ่นล้าหลังเพราะตัดขาดจากโลกภายนอกมานาน ดังนั้น จึงได้โอบรับลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติ
ตะวันตกเข้ามาปรับใช้ บวกกับความเป็นชาติที่มีความเข้มแข็งทางสังคมวัฒนธรรม จึงพลิกผันให้
เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 กลายเป็นชาติมหาอำนาจแห่ง
ภาคตะวันออกไกลและมีอิทธิพลเหนือประเทศเพื่อนบ้านทั้งปวง

แต่การรับวัฒนธรรมยุโรปเข้ามาก่อให้เกิดแรงต้านจากกลุ่มอนุรักษนิยมที่ไม่ต้องการให้ญี่ปุ่น
หลงไหลไปกับอารยธรรมของชาติตะวันตก ก่อให้เกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มผู้นำยุคศักดินา
(ตระกูลหลักๆ ที่เป็นผู้นำในยุคโชกุน) กับกลุ่มผู้นำที่รับอิทธิพลการจัดระบบทางการเมืองของชาติ
ตะวันตก จึงนำไปสู่ลัทธิเผด็จการที่เน้นการทหารเป็นแกนกลางในการปกครองประเทศ หรือเป็นไปตาม
กระแสลัทธิชาตินิยมสุดกู่ที่เน้น “ประเทศร่ำรวยและกองทัพเข้มแข็ง” ดังนั้น การรุกรานทำสงครามกับจีน
และรัสเซียจึงเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1895 และ 1905 ตามลำดับ อีกทั้งยึดครองคาบสมุทรเกาหลีเป็นอาณานิคม
ยึดครองแมนจูเรีย ขยายอำนาจลงไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และก่อสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น

ต่อมาภายหลังสงครามโลก ญี่ปุ่นก็ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจเหนือเอเชีย และกลายเป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่สองของโลกในปี ค.ศ. 1968 จนถึง ค.ศ. 2011 ด้วยความแข็งแกร่งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ทำให้คนญี่ปุ่นตระหนักถึงความเป็นชาติของตนเองมากกว่าชนชาติใดในเอเชีย

2. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สังคมที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคนี้เป็นสังคม (รัฐ) เล็กๆ ตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่หลากหลาย แต่ละสังคมมีความสมบูรณ์พึ่งตัวเองได้ทั้งทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยมีผู้นำซึ่งอาจจะเรียกว่า กษัตริย์ ราชา สุลต่าน หรือหัวหน้าเผ่าตามขนาดของเผ่า มีขุนนางที่ทำงานให้กับส่วนหรือรัฐบาลกลางซึ่งเป็นบริเวณที่เป็นศูนย์อำนาจและการทหาร ส่วนบริเวณรอบนอกจะเป็นสามัญชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนเหล่านี้ต่างเป็นประชากรของรัฐเล็กๆ เหล่านั้น

อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่แพร่กระจายเข้ามาจากอินเดียได้เสริมสร้างมายาคติให้แก่ชนชั้นปกครองให้มีอำนาจมากยิ่งขึ้น ในขณะที่พุทธศาสนาและศาสนาอิสลามร่วมกับลัทธินับถือวิญญาณดั้งเดิมได้ผูกกันเป็นเสาหลักของพลเมือง (สามัญชน) ของรัฐ ก่อให้เกิดความผูกพันประสานใจให้ผู้คนดำรงชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและธำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ของตนอย่างเหนียวแน่น

คนและวัฒนธรรมจีนที่เข้ามาในอุษาคเนย์พร้อมกับการใช้อำนาจครอบงำให้เป็นรัฐบรรณาการในยุคโบราณ และเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อการค้าเป็นหลัก ต่อมา เมื่อเกิดปัญหาวิกฤติบนผืนแผ่นดินจีน ก็พากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งพร้อมกับนำวัฒนธรรมจีนเข้ามาปฏิบัติใช้ ชาวจีนโพ้นทะเลมีความสนใจและผลประโยชน์เช่นเดียวกับราชสำนักของรัฐเล็กๆ และเจ้าอาณานิคมชาวยุโรป ก่อให้เกิดการขัดแย้งแย่งชิงระหว่างกันและมี ผลกระทบในทางลบแก่มวลประชาชนทั่วไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ชัยชนะของชาวยุโรปเหนือดินแดนอาณานิคมส่งผลให้สามารถรวบรวมรัฐเล็กๆ เข้าเป็นสังคมใหญ่ในรูปของรัฐ-ชาติหรือประเทศในปัจจุบัน ต่อมาอำนาจได้ตกอยู่ในมือของคนกลุ่มใหญ่เข้าครอบครองประเทศภายหลังยุคอาณานิคมท่ามกลางการต่อสู้เพื่อไขว่คว้าอำนาจเช่นเดียวกันของชนกลุ่มชาติพันธุ์ (ชนเผ่า) ต่างๆ ภายในประเทศใหม่ ชาวจีนโพ้นทะเลเล็งใช้โอกาสของความขัดแย้งสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและนำไปสู่การมีอำนาจทางการเมืองในบางสังคม

ชนชั้นสูงดั้งเดิมและคนอุษาคเนย์ใหม่ (ลูกหลานชาวจีนและอินเดียที่เกิดในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ต่างแสวงหาอัตลักษณ์ของตนด้วยการยึดถือแบบอย่างของชาวตะวันตกและญี่ปุ่น ส่วนวัฒนธรรมจีนและอินเดียยังคงเป็นรากฐานหลักทางสังคมของลูกหลานชาวจีน/อินเดียโพ้นทะเลควบคู่ไปกับการปรับใช้วัฒนธรรมยุโรป ทำให้ความตระหนักถึงสถานภาพทางสังคมวัฒนธรรมของชนเผ่าดั้งเดิมและวัฒนธรรมพื้นบ้านจึงเป็นของชาวบ้านและเกษตรกรผู้ยากไร้ วัฒนธรรมเหล่านี้ได้รับการดูถูกและเหยียดหยันจากชาวเมืองที่เป็นชนชั้นกลางและชนชั้นสูงว่าล้าสมัย ป่าเถื่อน และดึกดำบรรพ์

การไร้เสถียรภาพและเอกภาพของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงกลายเป็นจุดอ่อนที่วัฒนธรรมของสังคมที่แข็งแกร่งกว่าไหลบ่าเข้าไปในสังคมเหล่านี้ และผลักดันให้วัฒนธรรมดั้งเดิมถอยร่นไปสู่ชนบทและบริเวณชายขอบจนแทบจะไร้พื้นที่ของตนเอง ก่อให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมอย่างเข้มข้นและรุนแรงตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน

มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไนที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายปกป้องคนและวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ได้รับประโยชน์จากนโยบายการพัฒนาและการเมืองการปกครองได้ส่งผลให้สามารถรับมือกับกระแสการไหลบ่าของวัฒนธรรมภายนอกและต่างชาติได้ระดับหนึ่ง ทำให้สถานภาพทางสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่ถูกบดบังมากจนเกินไป ส่วนรัฐบาลเผด็จการพม่าและเวียดนามได้ปกป้องวัฒนธรรมของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่นเช่นกัน ในทางตรงกันข้าม สังคมไทย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ (ลาว และเขมร ในระดับรองลงมา) เป็นสังคมที่ถูกกลืนเข้ากับกระแสวัฒนธรรมหลักของตะวันตก และกระแสวัฒนธรรมจีน ญี่ปุ่นและเกาหลี ยกเว้นกรณีของสิงคโปร์ ผู้นำประเทศได้นำวิกฤตของความหลากหลายทางเชื้อชาติมาใช้เป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้วยอุดมการณ์ที่ต้องการเอาชนะชาติมหาอำนาจ ทำให้สิงคโปร์เป็นนครรัฐที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นชาติที่เด่นที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ส่วนกรณีของไทยนั้น มีความพยายามที่จะค้นคว้าและศึกษาวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านและความเป็นมาของชนเผ่าต่างๆ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่ง

จากการศึกษาเรื่อง เอเชียตะวันออกเฉียง: พัฒนาการความสัมพันธ์ของคน สังคมและวัฒนธรรมระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ทำให้ทราบถึงภาพความต่อเนื่องที่ชนผิวเหลืองทั้งสองภูมิภาคมีต่อกันและรูปแบบความสัมพันธ์ข้ามห้วงกาลเวลาอันยาวนาน ความรู้ที่ได้รับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิชาการนักศึกษาทุกสาขา และผู้ปฏิบัติงานในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังเช่น นักการทูต นักธุรกิจอุตสาหกรรม ผู้ประสานงานด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและสังคม ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป

หมายเหตุ :

*เอเชียตะวันออกเฉียง (East Asia) หมายถึงบริเวณที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกไกล (Far East) ของโลก ประกอบด้วยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Asia) และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia) ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ประเทศจีน (และไต้หวัน) ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ และมองโกเลีย ส่วนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ประเทศที่อยู่ในกลุ่มอาเซียน 10 ประเทศ ปาปัวนิวกินี และติมอร์ตะวันออก

**ดินแดนอุษาคเนย์ เป็นคำศัพท์ของนักประวัติศาสตร์ของไทย (บางท่าน) ใช้เรียกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่มีการใช้คำศัพท์อื่น เช่น อินโดจีน และสุวรรณภูมิ ให้มีความหมายถึงดินแดนของภูมิภาคแห่งนี้เช่นกัน ในที่นี้ จะใช้คำว่า อุษาคเนย์ ให้หมายถึงดินแดนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอาจใช้เรียกสลับกันไปมากับอินโดจีน และสุวรรณภูมิด้วย

หนังสืออ้างอิง

- ดำรงค์ ฐานดี, เกาหลีใต้: บทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ดำรงค์ ฐานดี, สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี เรื่อง การเมืองเกาหลี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
- ดำรงค์ ฐานดี, สังคมและวัฒนธรรมจีน เรื่อง เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ: ความสัมพันธ์ระหว่างจีน เกาหลี และ ญี่ปุ่น จากยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2552.
- ปราณี วงษ์เทศ, พื้นบ้านพื้นเมือง: เรื่องราวของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านพื้นเมืองของไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา, 2525.
- Akin Rabibhadana. The Organization of Thai Society in the Early Bangkok Period 1782-1873. Data paper no. 74, Southeast Asia Program, Department of Asian Studies. Ithaca, Cornell University, 1969.
- Amin, Samir. Accumulation on a World Scale, Vol. 1 and Vol.2. New York: Monthly Review Press, 1974.
- Coedes, G. The Indianized States of Southeast Asia. Edited by W.F. Vella, translated by Susan B. Cowing. Hawaii: East-West Center Press, 1964.
- Geertz, Clifford. Negara: The Theatre State in Nineteen-Century Bali. Princeton, New Jersey: Princeton University Press 1980.
- Gosling, L.A. Peter and Linda Y.C. Lim (ed.). The Chinese in Southeast Asia: Identity, Culture and Politics. Singapore: Maruzen Asia Pte. Ltd., 1983.
- Hall, D.G.E. A History of South-East Asia. London: Mc.Millan, 1970.
- Jeshurum, Chandran (ed.). Governments and Rebellions in Southeast-Asia. Regional Strategic Studies Programme Institute of Southeast Asian Studies. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1985.
- Kim, Khoo Kay (ed.). The History of South-East, South and East Asia: Essays and Documents. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1977.
- Lee, Kuan Yew. From Third World to First: The Singapore Story, 1966-2000. New York: HarperCollins Publishers, 2000.
- Lenin, V.I. Imperialism. Peking: Foreign Language Press, 1975.
- Park, Insook Han and et. al. Korean Immigrants and U.S. Immigration Policy: A Predeparture Perspective. Paper no. 114 East-West Center Population Institute, East-West Center. Honolulu, Hawaii, 1990.
- Pluvier, Jan M. South-East Asia: From Colonialism to Independence. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1974.
- Shambaugh, David and Michael Yakuda (ed.). International Relations of Asia. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2008.

- Trebull, Ingo (ed.), The Update on ASEAN and Korean Studies: 2008. ASEAN University Network (AUN) and Korean Association of Southeast Asian Studies (KASEAS), 2008.
- Toshihiko, Matsuda Governance and Policing of Colonial Korea: 1904-1919. Nichibunken Monograph Series No. 12. International Research Center for Japanese Studies, Kyoto, 2011.
- Wallerstein, Immanuel The Capitalist World-Economy. Cambridge: Cambridge University Press, 1980.
- Wilson, David A. Politics in Thailand. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1966.

เอกสารผลงานทางวิชาการของศูนย์เกาหลีศึกษา

- อันดับที่ 1 เกาหลีใต้ : บทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- อันดับที่ 2 สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536.
- อันดับที่ 3 การบริหารงานแบบเกาหลี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536.
- อันดับที่ 4 ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้). รายงานการวิจัย ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539.
- อันดับที่ 5 Asian Trade Information: South Korea. Data Bank Project. Presented to Department of Businesses Economics, Ministry of Commerce. Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, 1988.
- อันดับที่ 6 Correcting of Thai Publications on Korean Studies. Research report, Center for Korean Studies, Ramkhamhaeng University, 1996.
- อันดับที่ 7 สังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.
- อันดับที่ 8 สังคมและวัฒนธรรมจีน. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.
- อันดับที่ 9 เกาหลีเหนือ: สังคมและวัฒนธรรม. รายงานการวิจัย ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.
- อันดับที่ 10 เกาหลีใต้วันนี้. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- อันดับที่ 11 จีนวันนี้. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- อันดับที่ 12 ญี่ปุ่นวันนี้. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

- อันดับที่ 13 โฉมหน้าญี่ปุ่น ปี 2000. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- อันดับที่ 14 โฉมหน้าจีน ปี 2000. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543
- อันดับที่ 15 โฉมหน้าเกาหลี ปี 2000. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- อันดับที่ 16 สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี. (แก้ไขปรับปรุงใหม่ทั้งเล่ม) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- อันดับที่ 17 สังคมและวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- อันดับที่ 18 สังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.
- อันดับที่ 19 การเมืองเกาหลี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
- อันดับที่ 20 “การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีและสาธารณรัฐเกาหลี,” การเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 3 #82321 สาขาวิชารัฐศาสตร์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548. หน้า 3-1 - 3-106; และ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาของสาธารณรัฐเกาหลี,” กระบวนการพัฒนาและทางเลือกสาธารณะ. หน่วยที่ 9 ตอนที่ 9.1 #83705 บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2548. หน้า 9-4 – 9-23.
- อันดับที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่าง จีน-เกาหลีใต้-ญี่ปุ่น: ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 - ปัจจุบัน. รายงานการวิจัย ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2550.
- อันดับที่ 22 เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ: ความสัมพันธ์ระหว่างจีน เกาหลี และ ญี่ปุ่น - ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551.
- อันดับที่ 23 เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ: ความสัมพันธ์ระหว่างจีน เกาหลี และญี่ปุ่น - จากยุคโบราณจนถึงปี ค.ศ. 2009. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.
- อันดับที่ 24 เกาหลีปี 2553: วันที่ที่เปลี่ยนไป. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554.
- อันดับที่ 25 เอเชียตะวันออก: พัฒนาการความสัมพันธ์ของคน สังคมและวัฒนธรรมระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 25 ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.